

Posudek oponenta disertační práce

Název práce:

Proměny diakonie v Českobratrské církvi evangelické v teologické reflexi

Autor práce: Mgr. Karel Šimr

Obor studia: Teologie

Posudek vypracoval: doc. Michal Opatrný, Dr. theol.

Datum: 21. srpna 2018

Předložená disertační práce přichází s vyplněním mezery, která po léta zela v českém teologickém prostoru, resp. v prostoru české protestantské teologie. Otevírá totiž problematiku teologické reflexe diakonie, která byla zatím činěna spíše nárazovitě nebo příležitostně, nikoliv však systematicky, jak se tomu děje již několik let při reflexi charity v české katolické teologii. Konečně tak dochází ke komplementaritě v teologické reflexi křesťanské dobročinnosti, jak ji známe zejména ze sousedního Německa – „nesmíšené a nerozdělené“ diskurzy Caritaswissenschaft a Diakonik. Předložená práce je nadto ekumenicky otevřená, takže při zpracování svého tématu vychází i z myšlenek katolické teologie, resp. katolické praktické teologie a tzv. teorie charity.

Tématem přeložené práce je protestantská diakonie, kterou autor reflektuje ve třech rovinách – sborová diakonie, instituční diakonie a diakonát v ČCE. Je třeba ocenit, že autor text práce zbytečně nezatížil snahou, popsat diakonii „od Abraháma až do dnešních dnů“ – tedy že se nesnaží nějak komplexně zpracovat problematiku diakonie jako pojmu a jako fenoménu v Písmu a v dějinách křesťanství. Biblická a historická kapitola mu v rámci první kapitoly disertace správně slouží při operacionalizaci pohledu teologie na problematiku diakonie.

Autor však nezůstává jen u teologického vymezení diakonie, nýbrž se jí věnuje i z hlediska teorie sociálních systémů Niklase Luhmanna – tedy ze sociologického úhlu pohledu. Díky této kapitole je předložená disertace takřikajíc zakotvena v diskurzu současné praktické teologie, která bez ohledu na své konfesní zasazení musí pracovat s fakty, daty a metodami sociálních věd, pokud chce provázat teologický diskurz s otázkou křesťanské praxe. Tuto vazbu nelze dnes již

uspokojivě zpracovat bez ohledu na kontext života dnešních lidí a života křesťanů v dnešním světě. Právě data, fakta a metody sociálních věd zde slouží jako významný referenční bod, který praktické teologii usnadňuje její úlohu, aplikovat teologický diskurz na praxi a stávající praxi mu zpětně interpretovat. Autor si však touto svou opcí svou práci nijak neulehčil. Jistým nárokem je už jen to, správně porozumět Luhmannově originální a specifické teorii sociálních systémů. Autor toto porozumění ve své práci vytváří na základě primární i sekundární literatury a operacionalizuje pro potřeby svého tématu. Díky tomu tak vnáší Luhmannovi myšlenky i do českého diskurzu. Jakkoliv zde není Luhmann neznámý, zejména v praktické teologii mu zatím nebyl věnován takový prostor, jaký mu věnuje předložená disertace. V jeho domácím prostředí, tedy v německé teologii, je přitom jeho teorie hojně využívána, mj. právě v rámci protestantské teologie a oboru Diakonik.

Pomocí teologického a sociologického vymezení diakonie si autor ve své disertační práci vytvořil předpolí, které mu umožňuje, provést jeho hlavní záměr a cíl celé práce, totiž reflektovat proměny diakonie v ČCE. Poté, co vymezí specifika pojetí diakonie přímo v ČCE a její historii, opět včetně její teologické reflexe, věnuje se postupně třem výše uvedeným oblastem – instituční diakonii, sborové diakonii a diakonátu.

Při reflexi instituční diakonie, tedy organizace s názvem Diakonie ČCE, která je poskytovatelem sociálních a zdravotních služeb zřizovaným ČCE, dochází autor k jejímu pojetí jako „sestry církve“. Tomuto označení je třeba rozumět v kontrapunktu k označení „dcera církve“. Pomáhající organizaci zřizovanou církví tedy autor na základě předchozího teoretického zpracování tématu chápe jako „hybrid“, který se pohybuje na poli sociální práce a sociálních služeb, které vykonává podle jejich vlastních měřítek profesionálně a s co největší kvalitou, ale pěstuje přitom i diakonickou kulturu, tedy hodnoty a postoje, které vycházejí z evangelia, a které se netýkají jen klientů organizace, ale i jejích pracovníků.

V jistém smyslu obdobným způsobem pojímá autor i sborovou diakonii. Svou prací se de facto vymezuje vůči jejímu pojetí jako výlučně vzájemné solidarity mezi křesťany v rámci sboru, ale zdůrazňuje její komunitní charakter. Autor zde konsekventně sleduje některé své dřívější postuláty, které již rozvinul jak ve svých předchozích publikacích, tak i ve své vlastní diakonické praxi. Jde svým způsobem o neuralgický bod v životě českých křesťanů, resp. jejich společenství. Budeme-li parafrázovat známý výrok Karla Rahnera, že křesťan budoucnosti bude buď mystik, nebo nebude vůbec, můžeme autorovy závěry ohledně sborové diakonie shrnout tak, že české

křesťanské sbory, farnosti a obce buď budou součástí místní komunity, ve které se scházejí, nebo nebudou vůbec. Předložená disertační práce zde tak mírou relevance pro současnou praxi dosahuje vrcholu svého ekumenického přístupu stejně jako své prakticko-teologické roviny.

Poslední autorem reflektovanou podobou diakonie je diakonát v ČCE. Autor zde otevírá téma, které je svým způsobem opuštěné, resp. ke kterému protestantská teologie i ČCE přistupují s jistou mírou bezradnosti. Disertace se tedy pokouší o formulaci diakonátu jako služby „stavění mostů“, čímž se její závěry o diakonátu ČCE nakonec velmi podobají současnému pojetí diakonátu v římsko-katolické církvi. Autor své závěry ohledně diakonátu vztahuje především na diakonát samotný. Otázkou ovšem zůstává, zda je tato katolická podoba diakonátu držena jeho sakramentální povahou, praktickými zkušenostmi a postupně již po padesát let cizelovanou teologií trvalého diakonátu, nebo spíše předpisem celibátu. Jinak řečeno, zůstává otázkou, co by zbylo ze současného „pontifikálního“ pojetí katolického diakonátu v případě zdobrovolnění celibátu pro kněze. Problematika diakonátu se proto jeví spíše jako strukturální problém všech křesťanských církví, zda jsou schopny utvářet své vnitřní struktury tak, aby v nich měl diakonát pojatý jako „stavění mostů“ svůj pevný prostor; aby přemostění prostoru církve a prostoru světa mělo pro církve takovou hodnotu, že by považovaly za nutné, mít úřad, který za něj bude zodpovědný.

Vedle již zmíněného zaplnění bílého místa tak předložená práce splňuje i několik dalších nároků, které jsou na kvalifikační práci tohoto stupně kladeny. Především přináší do českého diskurzu diskurz zahraniční a originálně ho využívá a aplikuje. Tento aspekt předložené práce je nutno zdůraznit. Autor tak totiž také vytváří svou původní metodologii pro zpracování tématu, které si vybral. V zásadě bychom proto mohli první kapitolu disertace spolu s kapitolou o institucionální diakonii, resp. Diakonii ČCE (2.2) považovat za samostatnou studii z oblasti humanitně-vědních přístupů k sociální práci. Vhodně a správně totiž kombinuje humanitně-vědní a sociálně-vědní přístupy k tématu, které ovlivňuje výkon sociální práce. Ta je sice sama o sobě považována spíše za sociální obor; především je však oborem interdisciplinárním, který kombinuje teorie a metodologii sociálních a humanitních vědy, ale i vědy přírodní a technické. Humanitně-vědní přístupy jsou přitom často podceňované, což se ve svém důsledku projevuje nekonzistentním užíváním filosofického aparátu a chybnou argumentací, ale také neplánovaným vykořeněním některých sociálně-vědních teorií z jejich filosofického základu. Předložená práce, resp. její první kapitola a kapitola 2.2, je tak příkladem dobré akademické praxe, které tomuto neblahému

trendu nepodléhá. To však neznamená, že by předložená disertační práce nedávala jako celek smysl. Její přidanou hodnotou je, že je plausibilní jak jako celek, tak i v rámci těch svých částí, které se týkají výkonu sociální práce a poskytování sociálních služeb.

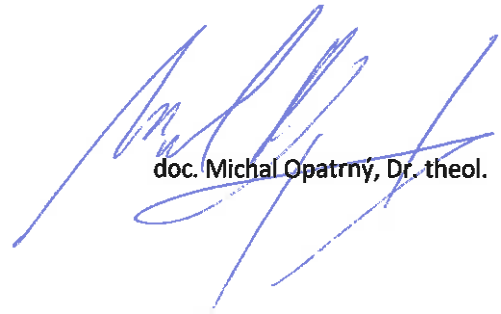
Pochopitelně můžeme v práci najít i některé nedostatky, které jsou jak formálního (zalomení) tak obsahového charakteru. Mezi nimi vyniká ne vždy důsledná operacionalizace pojmů, která se nakonec týká i samotného pojmu diakonie. Jak zde již bylo také uvedeno a oceněno, autor používá zdroje nad rámec své konfese. Při přebírání teologických pojmů z jiných konfesních kontextů je však třeba vždy věnovati náležitou pozornost tomu, jaký význam v tomto kontextu mají. Jinak může snadno dojít k tomu, že bude původní význam převzatého pojmu autorem upůsoben pro zpracovávané téma. V předložené disertační práci zřejmě k ničemu takovému nedošlo, ale pojem diakonie je z katolického diskurzu přebírán prakticky bez reflexe teorie konstitutivních prvků církve, resp. bez reflexe pojmů diakonie a charita – diakonie jako konstitutivního prvku církve a charity jako jedné z forem naplnění tohoto konstitutivního prvku.

Nikoliv v jejích jednotlivých částech, ale v práci jako celku je možné také pozorovat jisté rozkolísání pojetí diakonie jako pomoci, nahlížené z perspektivy transcendence a jako pomoci, která si svého transcendentního rozměru nemusí být vůbec vědomá. Jde vlastně o otázku, zda je diakonie zakotvená spíše eklesiologicky a christologicky, nebo již v rovině stvoření: Jedná člověk jako bližní proto, že je křesťan, nebo proto, že byl stvořen k Božímu obrazu? Téma diakonie tak nakonec vždy naráží na problematiku lidské přirozenosti. V katolickém myšlenkovém milieu to pregnančně vyjádřil – a tím fakticky vyloučil pouze eklesiální zakotvení diakonie – Benedikt XVI., když v encyklice *Deus caritas est* uvedl, že imperativ lásky vepsal stvořitel do samotné lidské přirozenosti. Není bez zajímavosti, že se v protestantském prostředí k tomuto pojetí kloní i některé novější studie Rüggera a Sigrista, které autor cituje, resp. již dřívější Theißenovy práce o diakonii v Písmu. Uvedené rozkolísání lze však jen z části připisovat na vrub autora. Odpovídá totiž současné praxi diakonie – a to ve všech jejích formách a konfesních podobách, které zcela jistě nejsou koncipovány tak, že by konsekventně stavěly diakonii na stvořenosti člověka a jako bytí Božím obrazem. Nicméně právě tento aspekt diakonie může velmi dobře posloužit jako korektiv vůči jejímu eklesiocentrickému pojetí, tedy – řečeno s autorem předkládané práce – proti pojetí diakonie jako „dcery církve“. Eklesiologické a christologické pojetí diakonie by proto mělo být interpretováno nikoliv jako charakter diakonie, ale jako *munus* křesťanů, dostávat skrze

křest obrazu Božímu v sobě. Vzhledem k tomu proto toto napětí vždy jaksi patří ke každé práci a křesťanské diakonii a charitě.

Autor tak svou prací prokázal, že dokáže plně vstoupit do teologického diskurzu o diakonii, ke kterému musí vždy patřit také porozumění světu a lidem ve světě. Předkládaná práce splňuje všechny požadavky kladené na tento stupeň kvalifikačních prací a prokazuje jak autorovu erudici, tak také jeho argumentační a literární kompetenci. **Mohu ji proto s potěšením doporučit k obhajobě jako svého druhu příkladnou práci z oboru praktické teologie a diakoniky.**

doc. Michal Opatrný, Dr. theol.